

7. Жидкова Н. М. Критичне мислення у розвитку творчості учнів на уроках суспільствознавчих предметів. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 4. С. 180-191.
8. Жидкова Н. М. Розвиток критичного мислення учнів у процесі вирішення правових ситуацій на уроках правознавства. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2010. № 6 (8). С. 164-175.
9. Критичне мислення: освіта, творчість, цінності : монографія / За заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 300 с.
10. Основи правознавства : навчальна програма для 9 класу. URL: mon.gov.ua/monovlennya-12-2017/pravoznavstvo-9-8
11. Пометун О. І., Гупан Н. М. Розвиток критичного мислення учнів засобами шкільного підручника історії. *Проблеми сучасного підручника*. 2018. Вип. 20. С. 327-337.
12. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 89-98.
13. Рябовол Л. Т., Чернік С. Д., Шатрава С. О. Формування предметних умінь і навичок з правознавства в учнів 9 класів. *Наука і освіта*. 2017. № 8. С. 23-33.
14. Твердовська О. В. Критичне мислення як чинник розвитку обдарованості людини в сучасних соціокультурних трансформаціях. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 7 (26). С. 19-22.
15. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії : посібник для вчителя. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. 70 с.
16. Ткаченко В. М. Використання методів і прийомів розвитку в учнів критичного мислення на уроках історії і правознавства. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 4 (56). С. 173-178.
17. Харченко Н. В. Критичне мислення як характеристика сучасної особистості підлітка. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2016. Вип. 20 (20). С. 276-286.
18. Ущаповська Г. В. Проблеми ідентифікації концепції критичного мислення. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2013. Вип. 5. С. 72-76.

УДК 327 (73+52) "1950/1990"

Таратун Лілія,
студентка I курсу магістратури,
СумДПУ ім. А.С. Макаренка,
м. Суми, Україна

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ЯПОНІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ..

Стаття присвячена дослідженню формування нової зовнішньополітичної парадигми Японії після Другої світової війни.

Ключові слова: зовнішня політика, Японія, дипломатія, нова парадигма, Сполучені Штати Америки, доктрина Йошидо.

Taratun L.O. The problem of formation of the foreign policy course of post-war Japan. The article is devoted to the study of the formation of a new foreign policy paradigm of Japan after the World War II.

Key words: foreign policy, Japan, diplomacy, new paradigm, United States of America, Yoshido doctrine.

Перетворення Японії з милітаристської держави після закінчення Другої світової війни на демократичну країну безумовно було зумовлено переформатуванням курсу зовнішньої політики, та активною співпрацею зі Сполученими Штатами Америки, які донедавна були головним супротивником Токіо. Приклад Японії, як і Німеччини свідчить про безперервний рух націй до демократії, та іноді про те, що навіть система державного управління повністю руйнувалася, і вибудовувалася заново.

При написанні статті ми використовували декілька цілком різних джерел. Були використані роботи американських, радянських, європейських та українських авторів. Вибір американського джерела зумовлений роллю Сполучених Штатів Америки у формуванні «нового курсу» повоєнної Японії. Радянські джерела допомогли побудувати альтернативний погляд на Японію, умовно кажучи з іншого блоку періоду Холодної війни. Європейські дослідники зауважують на виключній ролі Японії у Азійсько-Тихоокеанському регіоні, та зокрема і в Європі. Українські автори посилаються на те, що Японія являється перспективною країною регіону для Києва, зокрема після призначення надзвичайним та повноважним послом України в Японії Корсунського Сергія Володимировича.

Головний науковий інтерес до проблеми ми пояснюємо переформатуванням парадигми зовнішньої політики Японії, після довгого періоду милітаристської політики. Такі зміни були досить поширеними після Другої світової війни та після перемоги Заходу у Холодній війні. Схожим курсом пішла і Україна, починаючи з 1991 року. Проте новизна полягає не тільки в цьому, але і незначному рівні дослідження цього періоду історії міжнародних відносин Японії, адже більшість наукових праць зосереджена на інших періодах: Японії після реформації Мейдзі, під час Другої світової війни та на сучасному етапі. А власне проблема формування сучасного курсу була дещо пропущена.

Процесі підготовки до написання наукової роботи ми визначили декілька пріоритетних завдань, зокрема:

- Означити передумови визначення нового курсу Японії;
- Відокремити роль США у цьому процесі;
- Схарактеризувати доктрину Йошидо як новий підхід до зовнішньої політики Японії;
- Означити наслідки формулювання зовнішньополітичного курсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 1988 році Кент Калдер написав впливовий нарис про природу економіки Японії та її зовнішньої політики. У цьому нарисі він описав Японію як країну реактивного стану, зробив висновок, що формування зовнішньоекономічної політики здебільшого відповідало на тиск з-за кордону. Калдер визначив реактивну зовнішню політику такою, в якій «стимулом до зміни політики є як правило, забезпечення зовнішнім тиском». Реактивний стан має дві основні ознаки. По-перше, він не може взяти на себе незалежність ініціативи зовнішньоекономічної політики, коли вона має владу та національні стимули. По-друге, він реагує на зовнішній тиск як на зміну політики, але тиск робить це нестабільно, безсистемно і часто неповно [4, с. 1].

Зовнішня політика Японії не завжди реагувала на виклики в тому сенсі, який мав на увазі Калдер. Звичайно, Японія відреагувала на відкриття країни Сполученими Штатами та іншими західними державами, починаючи з 1850-х років, і під загрозою імперіалізму, який уявляли ці країни. Однак у першій половині ХХ сторіччя Японія сама грала в імперіалістичну гру у Східній Азії, поступово захоплюючи території на Тайвані, Кореї, Маньчжурії та власне у Китаї. У розпал Другої світової війни практично вся Східна Південно-Східна Азія перебувала під японським військово-політичним контролем. Реактивна зовнішня політика, описана Калдером, є результатом поразки у війні та окупацією США з 1945 по 1952 роки [4, с. 3].

Сучасна японська зовнішня політика не надто відрізнялась від такої ж в останній половині ХІХ ст. Зовнішня політика Японії традиційно не керувалася ідеологічними орієнтаціями. Швидше, проблема, з якою Японія зіткнулася полягала у забезпеченні її виживання в міжнародній системі, в якій переважають більш потужні країни. Це прагнення до виживання залишається ознакою японської зовнішньої політики і сьогодні. Токіо прагнув просувати свої інтереси не шляхом визначення міжнародного порядку денного, пропаганди конкретної ідеології, або просуванням власного бачення світопорядку, як Сполучені Штати Америки та інші великі держави. Натомість підхід полягав у використанні зовнішнього середовища як даного, а потім внести прагматичні корективи йти в ногу з тим, що іноді японці називають «тенденціями розвитку часу» [3, с. 4].

На зовнішню політику Японії традиційно впливали дві основні фактори. Перший – це складне географічне середовище в поєднанні з не менш рівним складним міжнародним контекстом, який сприяв тому, що Японія сприймала себе як надзвичайно вразливу до зовнішніх впливів та позбавлену альтернативи країну. Політичні та безпекові наслідки цих зовнішніх перешкод відокремилися в біполярній структурі із залученням США (найближчої до Японії як традиційний союзник) та Китайської Народної Республіки (підйом якої сприймається як головна загроза, але й можливість для Японії), остання замінивши Радянський Союз є головним опонентом Японії в регіоні.

Другий фактор стосується внутрішньої політики: переглянута пам'ять про стару імперську велич в поєднанні з стійким спадком поразки і окупації, яка сприяла роздробленості та поляризації сучасної внутрішньої дискусії Японії щодо зовнішньої політики та забезпечила стійку популярність пацифістського вибору, зробленого після Другої світової війни і закріпленого в Конституції країни. Японська Конституція 1947 року (яка значною мірою натхнена Конституцією США) у своїй преамбулі зазначає, що «Ми, японський народ ... маємо рішучі наміри зберегти нашу безпеку та існування, довіряючи справедливості і вірі миролюбних народів світу» [3, с. 5].

Крім того, у статті 9 зазначено «Щиро прагнучи до міжнародного миру на основі справедливості та порядку, японський народ назавжди відмовляється від війни як суверенного права нації та загрози чи застосування сили як засобу врегулювання міжнародних суперечок. Для досягнення мети попереднього пункту, сухопутні, морські та повітряні сили, а також весь військовий потенціал, ніколи не буде підтримуватися». Положення про те, що сухопутні, морські та повітряні сили, а також інший військовий потенціал, ніколи не збережеться, являє собою законодавчу базу, яку підтримував післявоєнний японський пацифістський вибір.

Так звана доктрина Йошиди, названа на честь прем'єр-міністра Шигеру Йошида (1948–1954), далі поклала у основу пацифістські принципи зовнішньої політики Японії. За баченням Йошиди, Японія повинна зосередитись на економічному розвитку, покладаючись на військовий союз із США як основу для своєї безпеки та зберігати низький дипломатичний профіль. Особливо наполягала Японія, що її Конституція забороняла їй здійснювати право на колективу самооборони і, отже, і від направлення військ або суден на допомогу США в бойових операціях. Японські уряди мають загалом підтримував ці принципи протягом декількох десятиліть [3, с. 5–6].

У ХХ столітті найважливішою подією, що направила Японію на стратегічну взаємодію стала поразка у Другій світовій війні, під кінець якої вона виявилася в стані війни з більшістю країн світу. Прагнення реабілітуватися перед світовою спільнотою, поряд із забезпеченням успішного економічного відновлення і розвитку стало в той період часу одним із головних завдань країни.

Японія уклала мирний договір з 48 країнами – колишніми військовими супротивниками, крім СРСР і країн комуністичного блоку, визнала свою відповідальність і висловила згоду на компенсацію у вигляді передачі територій і виплати репарацій. Підписання документу дозволило японцям відновити дипломатичні відносини з багатьма країнами, а завершення періоду військової окупації формально повернуло японській дипломатії самостійність і повноту функцій [2, с. 31].

Формально, «реабілітація» Японії в світі почалася з Сан-Франциського договору, але фактично їй передувала нормалізація відносин з США, здійснена зусиллями прем'єр-міністра Йошиди. Слід зазначити, що японські керівники використовували союзницькі відносини з США, насамперед для отримання широкого доступу на американський ринок, можливості імпорту сучасних технологій, сировини і експорту промислової продукції. У свою чергу, вони надали американському союзнику військові бази на японській території і підтримували – в одних ситуаціях активно, в інших – пасивно, зовнішньополітичний курс США на міжнародній арені [2, с. 32].

«Протягом повоєнного періоду, – зазначалося в щорічному огляді Японського інституту з проблем миру і безпеки за 1981 рік, – основними елементами зовнішньої і оборонної політики Японії були залежність від США в питаннях оборони, обережність у зовнішньоекономічних відносинах і концентрація енергії нації на економічному розвитку». Ці два фактори – військово-політичний союз з США і «економічна дипломатія» – визначали в основному зовнішньополітичний курс і поведінку Японії на міжнародній арені.

Окупація Японії військовими США (1945–1952) видається головним моментом для обговорення нової парадигми зовнішньої політики. Проте рішення, прийняті в ці роки, дали основу для японських рішень всього напрямку зовнішньої політики на наступні півстоліття. Основні цілі окупаційної влади мали заспокоїти і демократизувати Японію. Для досягнення першої мети влада США роззброїла країну та скасувала її військові служби. Більше того, поки окупація здійснювалася опосередковано через уряд Японії (на відміну від Німеччини в кінці війни, уряд ніколи не розпадався), директиви виконувались під фізичною присутністю американських військових в таборі при колишній імператорській армії та ВМС по всій країні. Частина цих сил залишилася навіть після офіційного завершення окупації.

Центром другої демократизації стала конституція 1946 року, в основному розроблена політичною секцією штабу генерала Дугласа Макартура. Загалом конституція досягла своєї мети, забезпечити демократичні рамки для післявоєнної політики. Це зробило Японію найбільш тривалою і стабільною демократією в Азії [4, с. 4].

По-друге, окупація розмістила Японію у західному блоці Холодної війни. Цьому було дві причини. З одного боку, окупація почала закінчуватися американською операцією. Радянський Союз вимагав ролі, подібної до тієї, яку він мав отримав у Німеччині, але отримав відсіч. У силу поглиблення Холодної війни після 1947 року питання про Японський постокупаційний суверенітет був нерозривно пов'язаний зі стосунками з Сполученими Штатами. Попри те, що Японія підписала мирний договір з більшістю держав-союзників в цей день вона підписала двосторонній договір про безпеку зі Сполученими Штатами (8 вересня 1951 року). Не випадково: такий договір був умовою і фактично проклав шлях до відновлення суверенітету Японії наступним чином. Те, що Японія мала бути молодшим партнером в альянсі, ясно вказує нерівний характер зобов'язань щодо забезпечення безпеки. Хоча США зобов'язані згідно з Положенням договору захищати Японію у разі нападу, але Японія не підпадає під таке зобов'язання у разі нападу на США третьою країною [4, с. 5].

Союз із США, звичайно, означав, що зовнішня політика теж буде проблемою внутрішньої політики. Поступові переговори про двосторонній договір про безпеку полегшили тягар присутності військових США, але ця присутність залишається і сьогодні. Насправді Окінава повернулася до японського суверенітету лише в 1972 році, але бази штатів все ще займають значну частину цієї префектури. Американські бази в Японії служили тилловими опорними зонами під час корейських та в'єтнамських воєн, за участі Японія в цих конфліктах опосередковано.

Ліво-праві конфлікти щодо безпеки та зовнішньої політики часто проводилися навколо американських баз. Більше того, на відміну від традиційної зовнішньої політики, яка вважається юрисдикцією національного уряду, питання, що стосуються баз, стосуються муніципальних і префектурних органів влади та місцевих жителів. Суперечки між органами місцевого самоврядування та національним урядом, особливо між японським міністерством оборони та міністерством закордонних справ, яке ускладнене особливими відносинами із США [4, с. 5–6].

Як висновок, слід вказати, що Японія відновила свій суверенітет в 1952 році. Політика воєнного часу та настання холодної війни ізолювало Японію від східно-азіатських сусідів, тоді як союз із США перебіг через Тихий океан і за його межі розкрив нові можливості. Проте, країна була глибоко розділена через форму нової політичної системи. Ліві хотіли пацифізму, нейтральна Японія відірвалася від двостороннього союзу і прихильна соціально-демократичним ідеалам всередині країни. Праві, що об'єдналися в 1955 році. І сформували Ліберально-демократичну партію, яка продовжуватиме домінувати в політиці протягом наступних півстоліття,

Політичний компроміс доктрини Йошиди, заклав в свою чергу основи зовнішньої політики Японії. Названий на честь архітектора Йошиди Шигеру – довоєнного дипломата і повоєнний прем'єр-міністра (1946–47 років, переобраний тричі послідовно між 1948 і 1954 роками). Політика, прийнята як політичний компроміс, виявилася надзвичайно довговічною. Деякі аспекти тривали до кінця холодної війни, інші і досі.

Доктрина Йошида містила три основні елементи: продовження опори на союз із США для забезпечення безпеки Японії, наголос на економічних відносинах за кордоном, з метою сприяння відбудові вітчизняної економіки; підтримка низького рівня в міжнародній політиці. Зовні вчення ґрунтується на відсутності військової сили. З часом стаття 9 Конституції 1946 року служила як відповідальністю, так і активом у розробці зовнішньої політики. З одного боку, уряд був змушений прийняти міжнародне середовище як даність і сподіватися на «американську парасольку».

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевчук О.В., Вовчук Л.А., Погорелова І.С. Зовнішня політика країн АТР (1945–2000–і рр.). Навчальний посібник. Миколаїв : 2016. 292 с.
2. Петров Д.В. Внешняя политика Японии после Второй мировой войны. Москва : Международные отношения, 1965. 402 с.
3. Bendini R. Japan Foreign and Security Policy at a Crossroads. In–depth analysis. Directorate–general for external policies. European Parliament 2015. 19 p.
4. Potter D. Evolution of Japan's Postwar Foreign Policy. Chicago, 2009. 19 p.

УДК 908: 796.5 (477.52)

Сорока Ганна,

викладач історії та правознавства

Державного професійно-технічного навчального закладу

«Хотінський професійний аграрний ліцей»

смт Хотинь, Сумський район, Сумська область,

Україна

ДЖЕРЕЛО НАХНЕННЯ – ХОТІНЬ

У статті вивчається перлина Сумського району – центр селищної ради, селище міського типу Хотинь.

Ключові слова: історико-краєзнавча екскурсія, історичне краєзнавство, батьківщина, історико-культурна спадщина, пам'ятки архітектури.

Soroka G. V. Source of food. The article examines the pearl of Sumy district - the center of the village council, an urban-type settlement Khotyn.

Key words: historical and local lore tour excursion, historical local lore, homeland, historical and cultural heritage, architectural monuments.

У сучасному суспільно-політичному житті України помітно зростає роль історичного краєзнавства, яке спрямоване на збереження багатовікових культурних традицій, відновлення історичної пам'яті народу, виховання патріотизму громадян незалежної суверенної держави. Поза сумнівом, різні куточки нашої Батьківщини по своєму надзвичайно цікаві своєю історико-архітектурною спадщиною, культурою, самобутнім побутом. Очевидно, що без знання рідного краю годі й говорити про національну гідність, самовідданість, національний менталітет. Святе відчуття Батьківщини і рідної землі починається саме з рідного краю, свого села чи міста, вулиці, своєї домівки, де людина народилась і виросла, де пройшло її дитинство. Рідна земля – це колыска, яка качає нас на хвилях життя. Вона підхоплює, коли ми падаємо, вкриває від усіляких негараздів і життєвих колотнеч, вчить нас людській доброті, взаємодопомозі, відданій дружбі і вірному коханню. Протягом усього свого життя людина зберігає у своєму серці любов до землі, де вона народилася і людей, що її заселяють. Любов до Батьківщини починається з любові до рідного краю. Куди б не закинула тебе доля, священним буде це місце, в яке завжди хочеться повертатися. Зветься воно малою Батьківщиною. Любов до Батьківщини є в серці кожного з нас.

Надзвичайно важливе значення для нашого молодого покоління має вивчення своєї рідної місцевості. Молоде покоління має знайомитись із рідним краєм, усвідомлювати його чарівність та неповторність – тоді воно і шануватиме, і цінуватиме, і любитиме його. Однією із найбільш доступних і масових форм вивчення природи та господарства рідного краю, в яких переважають елементи живого спостереження є історико-краєзнавчі екскурсії. Їх значення полягає в цілеспрямованому вивченні рідного краю, відновленні історичної пам'яті, вихованні патріотизму. Приймаючи в них участь ми проводимо активну пошукову та краєзнавчу роботу, здійснюємо цікаві та змістовні екскурсії на території рідного краю. Отже, створення історико-краєзнавчих екскурсій, безсумнівно, є актуальним завданням сьогодення. Тому, виникла ідея розробки екскурсії селищем міського типу Хотинь.

Хотинь – це наша земля, рідний край з багатовіковою історією, мальовничою природою, чарівною піснею і мудрими, талановитими людьми. Маленька частина нашої України, нашої Батьківщини. Наймальовничіше та